

תניא: אמרו לו חכמים לרבן גמליאל: לדבריך, למה צבור מתפללין בלחש? הרי שליח צבור מוציאם בתפילתו!

אמר להם: כדי שבאותו הזמן אף השליח צבור יתפלל בלחש, להסדיר שליח צבור תפלתו.

כי בימיהם לא היו מצויים סידורים והתפללו בעל פה, והש"ץ היה מתפלל תחילה בלחש, כדי לחזור על תפלתו שתהא סדורה בפיו, ולא יתבלבל.

אמר להם רבן גמליאל: לדבריכם, למה שליח צבור יורד לפני התיבה? הרי כל יחיד ויחיד חייב להתפלל בעצמו!

אמרו לו: כדי להוציא את שאינו בקי, ואף על פי שאנחנו [חכמים] אמרנו שכל יחיד חייב להתפלל בעצמו, הדברים אמורים רק ביחיד הבקי בסדר התפילה. אבל מי שאינו בקי יוצא בחזרת הש"ץ.

אמר להם רבן גמליאל: מאחר ואתם מודים שהש"ץ מוציא את מי שאינו בקי, אם כן, כשם שמוציא את מי שאינו בקי — כך מוציא את הבקי!

אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן: לאחר שנחלקו חכמים על רבן גמליאל, חזרו בהם, ומודים חכמים לרבן גמליאל שהש"ץ מוציא אף את הבקי.

ורב אמר: עדיין היא מחלוקת.

שמעיה רבי חייא בריה דרבה בר נחמני את השמועה האמורה כאן. [מחלוקת רבי יוחנן ורב האם חכמים חזרו בהם].

אזל אמרה לשמעיה, הלך ואמר שמועה זו קמיה בפניו דרב דימי בר חיננא.

אמר ליה רבי חייא בריה דרבה בר נחמני לרב דימי בר חיננא: הכי אמר רב: עדיין היא מחלוקת.

אמר ליה, רב דימי ענה לרבי חייא: אף רבה בר בר חנה שאמר בשם רבי יוחנן: מודים חכמים לרבן גמליאל, נמי, הכי קאמר, כך הוסיף ואמר:

כי אמר רבי יוחנן להא שמעתא, כאשר אמר רבי יוחנן דבר זה, אפליג, נחלק עליה ריש לקיש, ואמר עדיין היא מחלוקת.

ותמהינן על אשר אמרנו בשם רבי יוחנן שמודים חכמים לרבן גמליאל: ומי אמר רבי יוחנן הכי?! וכי יתכן שרבי יוחנן אמר כך?!

והאמר רבי חנה ציפוראה [מהעיר ציפורין] **אמר רבי יוחנן:** הלכתא כרבן גמליאל.

ומאחר שרבי יוחנן אמר "הלכתא" — מכלל דפליגי! מוכח שחכמים חולקים עליו!

שהרי, אם הכל מודים בדבר, אין צורך לפסוק הלכה בדבר זה!

ומתצינן: כי סליק רבי אבא מימי, כאשר ל'ה-א רבי אבא הפליג בספינה לים [לארץ ישראל], וחזר, פירשה, פירש את דברי רבי יוחנן על פי מה ששמע מחכמי ארץ ישראל:

מה שאמר רבי יוחנן: מודים חכמים לרבן גמליאל — מדובר בברכות של ראש השנה, ושל יום הכיפורים שביובל, שאף הבקי יוצא ידי חובתו בחזרת הש"ץ. והטעם יבואר להלן.

ומה שאמר רבי יוחנן: הלכה כרבן גמליאל, שיש לדייק מדבריו, מכלל דפליגי, שחכמים עדיין חולקים על רבן גמליאל — מדובר בברכות דכל השנה. שבזה חכמים סוברים שאין הש"ץ מוציא את הבקי.

ופרכינן: איני! אין זה כך. כי:

והאמר, הרי אמר רבי חנה ציפוראה [מהעיר ציפורין] אמר רבי יוחנן: הלכה כרבן גמליאל בברכות של ראש השנה, ושל יום הכיפורים שביובל. ומכאן, שאף בברכות ראש השנה ויום הכיפורים חולקים חכמים על רבן גמליאל!

ולכן, הגמרא מתרצת באופן אחר:

אלא, אמר רב נחמן בר יצחק: מאן מודים מי הם החכמים שאמר רבי יוחנן עליהם שהם מודים לרבן גמליאל? — רבי מאיר הוא, ולא שאר החכמים.

ומה שאמר רבי יוחנן הלכה כרבן גמליאל, שיש לדייק מדבריו — מכלל דפליגי — שחולקים על רבן גמליאל — אלו הם רבנן, שאר החכמים, חוץ מרבי מאיר, שעדיין עומדים במחלוקתם ולא הודו לרבן גמליאל.

דתניא: בברכות של ראש השנה, ושל יום הכיפורים שביובל, שלח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתן ואפילו את הבקיאים, דברי רבי מאיר, שהודה לרבן גמליאל בברכות ראש השנה ויום הכיפורים בלבד.

וחכמים אומרים: כשם ששלח ציבור חייב להתפלל בעצמו, כך כל יחיד ויחיד הבקי בתפילה, חייב להתפלל בעצמו.

והגמרא מבארת את טעמו של רבי מאיר, שמחלק בין ברכות ראש השנה ויום הכיפורים לתפלת כל ימות השנה:

והוינן בה: מאי שנא הני, מדוע שונות הברכות של ראש השנה, ושל יום הכיפורים שביובל, מברכות כל השנה?

אילימא משום דנפיש קראי, אם נבאר שיש פסוקים רבים במוספין של ראש השנה, ויום הכיפורים של יובל, מפני שמזכירים שם את פסוקי קרבנות המוסף, ואת פסוקי מלכיות, זכרונות ושופרות. וחששו שהיחידים יטעו בהם מחמת שהם מרובים, ולכן תיקנו שאף הבקיאים יוצאים בחזרת הש"ץ.

אי אפשר לומר כך. כי:

והאמר, הרי אמר רב חננאל אמר רב: כיון שאדם אמר בתפילת מוסף: "נעשה ונקריב לפניך [קרבנות מוסף] כמצות רצונך, וכמו שבתורתך כתוב לאמר" — שוב אינו צריך לומר את פסוקי המוספין! (77)

אלא, זה שברכות ראש השנה, ויום הכיפורים של היובל שונות מתפלות שאר ימות השנה, הוא משום דאוישי ברכות, שהברכות עצמן תשע הן, והן ארוכות, ומטעות, והכל אינם בקיאין בהם.

מעכבים.

אבל רבותיו של רש"י פירשו, שרב חננאל אמר שגם פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות אינם מעכבים.

77. כך פירש רש"י. והיינו, שפסוקי קרבנות מוסף אינן מעכבים. [ובלבד שאמר "נעשה ונקריב לפניך כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך"] אבל פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות

אבל בצבור — לא אתמר, לא נאמר דין זה. אלא בצבור צריך לומר את פסוקי המוסף.

אתמר, נאמר בבית המדרש: אמר רבי יהושע בן לוי: אחד יחיד ואחד צבור, כיון שאמר בתפילתו "ובתורתך כתוב לאמר" — שוב אינו צריך לומר את הפסוקים.

ואגב ששנינו לעיל בדברי רבן גמליאל שהתקינו את תפילת לחש כדי שהש"ץ יסדיר תפילתו בפיו, מביאה הגמרא מימרא של רבי אלעזר בכעין זה:

אמר רבי אלעזר: לעולם יסדיר אדם תפילתו,

ולפיכך תיקנו שאפילו הבקיאין יוצאים בחזרת הש"ץ.

גופא. עתה דנה הגמרא בגוף דברי רב חננאל אמר רב, שהוזכרו לעיל:

אמר רב חננאל אמר רב: כיון שאדם אמר בתפילת מוסף: "נעשה ונקריב לפניך [מוספין] כמצות רצונך, וכמו שבתורתך כתוב לאמר" — שוב אינו צריך לומר את פסוקי המוספין.

סבור מינה, בני הישיבה הבינו, שהני מילי ביחיד, שהדברים אמורים דוקא בתפילת היחיד.

פסוקים למלכיות זכרונות ושופרות. [הר"ן לעיל ח ב בדפי הרי"ף ד"ה כיון].

ג. הרמב"ם [שופר ג ח] כתב שאם אמר "ובתורתך כתוב לאמר" והזכיר פסוק אחד של תורה יצא. ותמה עליו הר"ן [שם] הרי זה שלא כדברי חכמים ורבי יוחנן בן נורי. [שהרי משמע מהרמב"ם שלא כהתירוץ הנ"ל].

ופירש הרב המגיד שם, שלדעת הרמב"ם רבי יוחנן בן נורי אמר שלא יפחות משלשה פסוקים למלכיות זכרונות ושופרות בסך הכל. דהיינו שלכל אחד מהם צריך לומר פסוק אחד.

ורב חננאל סובר כרבי יוחנן בן נורי, ובא לחדש שאותו פסוק אחד צריך להיות פסוק מן התורה, ולא מן הנביאים או הכתובים.

[להלכה: הרמ"א בסימן תקצא סעיף א הביא את דברי רבנו תם, שאם לא התחיל לומר שום פסוק אלא "ובתורתך כתוב לאמר" יצא.

והמשנה ברורה הביא בשם מגן אברהם שהעתיק את דברי הר"ן שצריך לומר אף "ובדברי קדשך כתוב לאמר" ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר". וזה כדברי הר"ן].

ורש"י תמה על כך: הרי לדעת חכמים [לעיל לב א] אין פוחתין מעשרה מלכיות ועשרה זכרונות ועשרה שופרות. ואפילו רבי יוחנן בן נורי שסובר שאין זה מעכב בדיעבד, בכל זאת גם לדעתו שלשה פסוקים מעכבים. ולפיכך רש"י פירש שדוקא פסוקי קרבנות המוספין אינם מעכבים. וכן דעת הרז"ה [לעיל ח ב בדפי הרי"ף].

אבל רוב הראשונים מפרשים כרבותיו של רש"י. ונאמרו כמה תירוץ על קושית רש"י:

א. דעת רבנו תם. שמי שאמר "ובתורתך כתוב לאמר" [בסדר ברכת מלכיות או זכרונות ושופרות], יצא בזה ידי פסוקי מלכיות וזכרונות ושופרות. ודוקא אם התחיל להזכיר פסוקים, לא יפחות מעשרה לרבנן, ומשלשה לרבי יוחנן בן נורי. [תוספות, ורא"ש].

ב. הר"ן פירש שרב חננאל סובר כרבי יוחנן בן נורי, שאם אמר שלשה פסוקים יצא. וכך אמר רב חננאל: אם אמר במלכיות "כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד. ככתוב בתורתך, וכן כתוב בדברי קדשך. וכן כתוב על ידי הנביאים", יצא. והרי זה כאילו הזכיר שלשה

ישנן את תפילתו, כדי שלא יתבלבל, ורק אחר כך יתפלל.

אמר רבי אבא: מסתברא מילתיה דרבי אלעזר בכרכות של ראש השנה, ושל יום הכפורים, ושל פרקים, מועדים.

אבל בתפילה דכל השנה — לא צריך לשנן אותה לפני שמתפללים, כי מן הסתם היא שגורה בפיו ולא יטעה.

איני! הרי יש סתירה לדברי רבי אבא:

והא רב יהודה מסדר צלותיה, ומצלי. היה משנן את תפלתו עד שתהא סדורה בפיו, ורק אחר כך התפלל!

ומתצינן: **שאני, שונה רב יהודה משאר האנשים. שרב יהודה היה עסוק בתלמודו והיה מסיים כל שלשים יום את תלמודו, ורק אז היה מתפלל.**

וביון דמתלתין יומין לתלתין יומין הוה מצלי — כפרקים דמי.

מאחר שבין תפילה אחת לחברתה היה ממתין שלשים יום, הרי זה כתפילת הרגלים, שיש חשש שבתוך השלשים יום הללו נשכח ממנו סדר התפילה, ואינו שגור על לשונו.

ועתה הגמרא דנה בדעת רבן גמליאל, הסובר שהש"ץ מוציא בתפילתו אפילו את היחידים הבקאים בסדר התפילה:

אמר רב אחא בר עזירא, אמר רבי שמעון חסידא: פוטר היה רבן גמליאל אפילו את העם שבשדות, שאינם שומעים את הש"ץ, ואף על פי כן הם יוצאים בתפילתו.

ומלשון רב אחא בר עזירא [שאמר בשם רבי שמעון חסידא] "אפילו עם שבשדות", משמע, **שלא מבעיא** שהוא פוטר הני דקיימי **הכא**, שאין צריך לומר שהש"ץ פוטר את האנשים הנמצאים בעיר ולא בשדות, ואפילו כשאינם בבית הכנסת.

ותמהינן: **אדרבה! מסתבר יותר לפטור את אנשי השדות מאנשי העיר. שהרי הני, אנשי השדות, אניסי, אנוסים מלבוא לבית הכנסת, שהרי הם מחוץ לעיר, ואילו הני, אנשי העיר, לא אניסי, שהרי הם קרובים לבית הכנסת, ויכולים לבוא!**

וראיה לדבר: **דתני אבא בריה דרב בנימין בר חייא ברייתא: אף על פי שהעם שבשדות הם מתברכים על ידי ברכת הכהנים, בכל זאת עם שמאחורי כהנים — אינן בכלל ברכה, כי הם יכולים לבוא לפני הכהנים, ויפנו הכהנים אליהם ויברכום.**

ולכן, אם לא באו אינם בכלל הברכה.

ומכאן נלמד, שאף לענין לצאת בחזרת הש"ץ, מסתבר יותר לפטור את העם שבשדות שאינם יכולים לבוא, מאשר לפטור את אנשי העיר שיכלו לבוא ולא באו!

אלא, כי אתא כאשר בא רבין מארץ ישראל לבבל, אמר בשם רבי יעקב בר אידי: כך אמר רבי שמעון חסידא:

לא פטר רבן גמליאל את מי שאינו שומע את חזרת הש"ץ, אלא רק את העם שבשדות.

מאי טעמא? — משום דאניסי במלאכה, מפני שהם אנוסים במלאכתם שבשדה, ואינם יכולים לבוא לבית הכנסת.

אבל אדם הנמצא בעיר, ולא בא לבית הכנסת — לא יוצא בתפילת הש"ץ. (78)

הדרן עלך יום טוב

וסליקא לה מסכת ראש השנה.

---

78. על פי ר"ח, וטור או"ח תקצא. והוסיף הטור, שמצוה שיתפללו היחידים, כי מי שרוצה לצאת בתפילת הש"ץ צריך שיכוין לכל מה שאומר הש"ץ, ואם חיסר אפילו מילה אחת לא יצא, ואין כל אדם יכול לעמוד בזה. הילכך, טוב שיתפלל כל יחיד ויחיד. וכן נוהגין. [ועיין שם ובבית יוסף].